

УДК 339.5.053.7

JEL Classification: Q17

DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202009095>

Б. В. ДУХНИЦЬКИЙ, кандидат економічних наук

Ефективність зовнішньої торгівлі України плодово-ягідною продукцією

Мета статті - проаналізувати основні показники зовнішньої торгівлі України плодами і ягодами, порівняти їх з аналогічними даними інших країн для комплексної оцінки ефективності експортно-імпорتنних операцій, визначити наявні недоліки і перспективи розвитку вітчизняного садівництва.

Методика дослідження. Використано методи: теоретичного узагальнення - для характеристики основних аспектів зовнішньої торгівлі України агропродовольчою продукцією; аналізу і синтезу - для деталізації товарної структури вітчизняного експорту та імпорту плодів і ягід, формування комплексної оцінки нашої країни як гравця на світовому ринку фруктів; порівняльної оцінки - для визначення ресурсного потенціалу галузі садівництва у досліджуваних країнах, наведення світового рейтингу експортерів та імпортерів плодово-ягідної продукції; графічний і табличний - для наочного відображення найважливіших статистичних показників.

Результати дослідження. Розглянуто динаміку вартості глобального експорту плодово-ягідної продукції за останні роки, вказано перелік найбільших країн-експортерів та країн-імпортерів фруктів, включаючи держави з максимальним додатним і від'ємним сальдо, статистично визначено позиції України у відповідних рейтингах, проведено порівняння наявних виробничо-ресурсних потужностей галузі садівництва окремих країн з Україною в контексті ефективності експорту плодів і ягід, проаналізовано вітчизняну конкурентоспроможність за обсягами і цінами продукції.

Елементи наукової новизни. Розглянуто товарну структуру експорту плодів і ягід окремих країн у контексті порівняння їх з Україною та визначено основні показники, за якими спостерігається відставання, встановлено слабкі місця у нашому позиціонуванні на глобальному ринку, що заважають реалізувати наявний потенціал.

Практична значущість. Напрацьовані положення спрямовані на доведення до фахівців-практиків галузі садівництва інформації про актуальні проблеми виробництва й експорту плодово-ягідної продукції, що заважають оптимізувати її просування на зовнішніх ринках і поліпшити позиції України, яка може бути використана у подальшій діяльності профільних підприємств. Табл.: 1. Рис.: 2. Бібліогр.: 14.

Ключові слова: експорт; рейтинг; сальдо; імпорт; плоди і ягоди; ціна; диверсифікація.

Духницький Богдан Володимирович - кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу економіки аграрного виробництва та міжнародної інтеграції, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10)

E-mail: duhnitsky@faust.kiev.ua

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-5521-5602>

Постановка проблеми. Україна поступово посилює своє становище на світовому аграрному ринку, нарощуючи вартісні та кількісні обсяги експорту сільськогосподарської продукції. При цьому основними товарними позиціями, які мають найбільший попит серед зарубіжних споживачів, виявився обмежений перелік переважно сировинної продукції українського виробництва. Зокрема, у 2019 р. зернові культури, олії, насіння олійних, залишки й відходи переробної промисловості, а також м'ясна продукція разом сформували 85 % доходів вітчизняного агропродовольчого експорту [6].

Водночас решта груп товарів сільського господарства не відіграє помітної ролі в експорті України, хоча деякі з них демонструють зростання і мають вагомні перспективи. Однією з таких слід вказати плодово-ягідну продукцію - традиційний напрям вітчизняного аграрного виробництва. Галузь садівництва за часів незалежності помітно втратила свій ресурсний потенціал, тому була зорієнтована в основному на потреби внутрішнього ринку. Донедавна така ситуація вважалася для всіх суб'єктів галузі прийнятною, однак після відкриття європейського ринку із початком функціонування зони вільної торгівлі між Україною та Євросоюзом з 2016 р. намітилося бажання переорієнтації діяльності в бік якісного і системного експорту, що має забезпечити високі доходи.

© Б. В. Духницький, 2020

Оскільки постало питання зміни пріоритетів не лише в експорті, а й у виробництві, зберіганні, переробці та способах поставок плодів і ягід, процес не міг швидко виявитися високорезультативним [2, 8]. Попит на вітчизняну продукцію садівництва за кордоном зростає, але можливості галузі його задовольнити поки що залишаються обмеженими через низку причин об'єктивного і суб'єктивного характеру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зовнішня торгівля продовольством та особливості внутрішнього ринку України висвітлені у публікаціях вітчизняних вчених, зокрема Л. О. Барабаш [2], В. І. Бойка [4], В. І. Власова [3, 5], Ю. О. Лупенка [10], Н. І. Патики [8], М. І. Пугачова [9, 10] та ін. Регулярну статистичну звітність в цьому напрямі надають українські [1, 6, 7] та міжнародні [11-14] спеціалізовані організації.

Мета статті - проаналізувати основні показники зовнішньої торгівлі України плодами і ягодами, порівняти їх з аналогічними даними інших країн для комплексної оцінки ефективності експортно-імпортних операцій, визначити наявні недоліки і перспективи розвитку вітчизняного садівництва.

Виклад основних результатів дослідження. Підтверджуючи загальну тенденцію до зростання світової аграрної торгівлі, відбувається також збільшення вартісних обсягів товарних потоків по окремих групах продуктів [13]. Враховуючи тривалий всесвітній тренд збільшення інтересу до здорового харчування, включаючи фрукти, розвиток торгівлі ними став цілком логічним. Так, якщо у 2015 р. світовий експорт плодів, ягід і горіхів становив 104 млрд дол. США, то у 2019 р. він зріс до 128 млрд дол. США [12]. При цьому варто зазначити, що глобально цей ринок чітко структурований, а його лідери залишаються тривалий час практично незмінними. У 2019 р. найбільшими експортерами плодово-ягідної продукції стали США, Іспанія, Нідерланди, Мексика, Китай, Чилі, Туреччина, В'єтнам, Таїланд та Італія (рис. 1). Україна, незважаючи на збільшення експорту продукції садівництва за аналізований період, минулого року з показником у 260 млн дол. США посіла 53-тє місце в цьому рейтингу, опинившись нижче Камеруну (289 млн дол. США) і Лаосу (284 млн дол. США), але випередивши Саудівську Аравію (244 млн дол. США) та Литву (229 млн дол. США) [12].

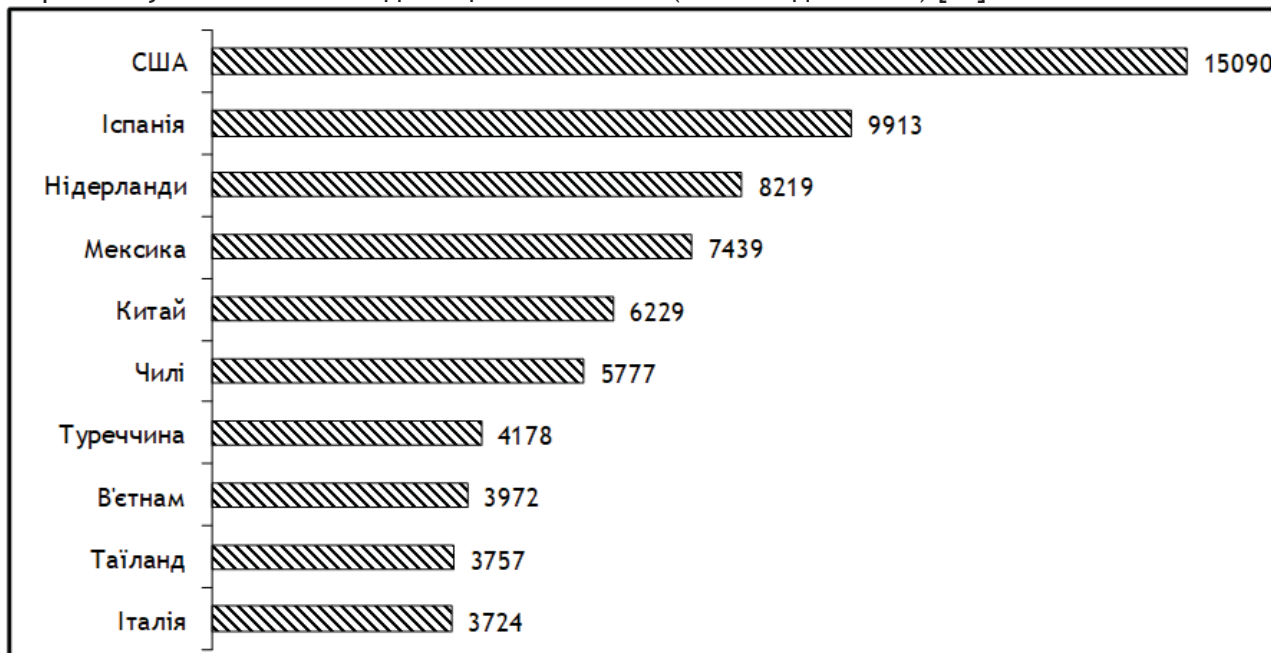

Рис. 1. Рейтинг країн-експортерів плодів і ягід у 2019 р., млн дол. США

Джерело: Сформовано автором на основі [12].

Стосовно рейтингу імпортерів плодів та ягід, то він також представлений країнами, які з року в рік демонструють найвищий попит на зарубіжні фрукти. Деякі країни одночасно посідають чільні місця не лише в продажах на міжнародному ринку, а й в зовніш-

ніх закупівлях. Перелік головних імпортерів плодово-ягідної продукції торік сформували США, Китай, Німеччина, Нідерланди, Великобританія, Франція, Росія, Канада, Гонконг і В'єтнам (рис. 2). Наша країна у 2019 р. імпортувала різних фруктів, ягід і горіхів на суму

673 млн дол. США. Таким чином, Україна в рейтингу імпортерів продукції садівництва посіла 35-те місце, опинившись поряд з Ру-

мунією (733 млн дол. США), Сингапуром (675 млн дол. США), Єгиптом (651 млн дол. США) і Бразилією (614 млн дол. США) [12].

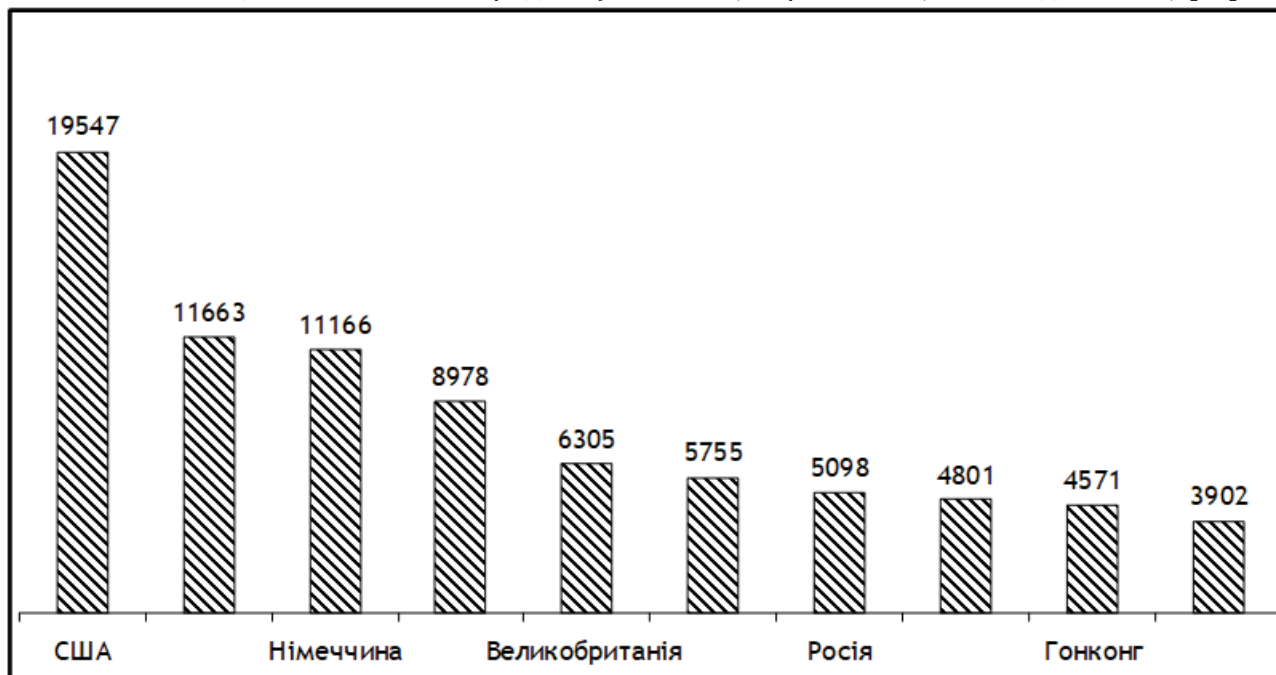

Рис. 2. Рейтинг країн-імпортерів плодів і ягід у 2019 р., млн дол. США

Джерело: Сформовано автором на основі [12].

Цікаво, що лідерство в експорті не завжди означає наявність позитивного сальдо. Навіть у Сполучених Штатах Америки, найбільшого експортера та імпортера фруктів, у 2019 р. спостерігався негативний баланс зовнішньої торгівлі ними в обсязі близько 4,5 млрд дол. США. У першій десятці експортерів, крім США, мають від'ємне сальдо також Нідерланди і Китай. Все ж у переважній більшості країн із найвищими показниками експорту плодів і ягід відзначають додатне сальдо по цій групі продукції. Минулого року найбільше за вартістю таке сальдо виявилось в Іспанії (+6,4 млрд дол. США), Мексики (+5,7 млрд дол. США) і Чилі (+5,5 млрд дол. США), тоді як максимально від'ємними стали показники Німеччини (-9,1 млрд дол. США), Великобританії (-6,0 млрд дол. США) та Китаю (-5,4 млрд дол. США). Стосовно України, то у нас традиційно мінусове сальдо в зовнішній торгівлі фруктами, а в 2019 р. воно дорівнювало -413 млн дол. США [12].

Власне показники експорту, імпорту і торговельного сальдо плодами і ягодами відносно України надають дуже мало інформації. Вони лише означають, що вартість продажу вітчизняними компаніями на зовнішніх ринках традиційних для нас культур (яблук, волоських горіхів, ягід) поступається сумарним витратам, які здійснюються на імпорто-

вані фрукти, що в основному відносяться до екзотичних, зокрема банани й різні цитрусові. Тобто товарні потоки цієї продукції для України на міжнародному ринку абсолютно закономірні: ми продаємо те, чого виробляємо в достатку, а ввозимо фрукти, які не можемо вирощувати через невідповідні природно-кліматичні умови [7].

Більше непокоїть той факт, що у світовому ранжуванні експортерів плодів, ягід і горіхів наша країна не просто посідає далеке від чільних місць, а й поступається перед багатьма державами з рівними або гіршими вихідними можливостями. Значне відставання від США, Китаю, Нідерландів, Іспанії, Мексики та деяких інших країн легко пояснити тим, що вони належать до абсолютних лідерів глобального ринку продовольства, тому їх диверсифікація та спеціалізація на певних продуктах повністю закономірна. З такими державами Україні важко конкурувати навіть у цілому за усіма групами сільськогосподарської продукції, у тому числі стосовно дуже своєрідної ніші, яку становлять плоди і ягоди. Також незіставним виглядає порівняння України в цій сфері з багатьма країнами Латинської Америки (Мексика, Чилі, Еквадор), Африки (Південно-Африканська Республіка, Єгипет, Марокко), Азії (В'єтнам, Таїланд, Філіппіни), а ще Но-

вої Зеландії та Австралії, які використовують переваги свого клімату, конкретно зосередившись на експорті обмеженого асортименту переважно екзотичних фруктів. Натомість менша вартість експорту нашої країни порівняно з Польщею, Узбекистаном, Сербією, Ізраїлем, Азербайджаном і Молдовою спонукає до більш глибокого аналізу цього явища. Вказані країни навряд чи можуть ха-

рактеризуватися сприятливішим географічним розташуванням і природними умовами для вирощування фруктів, ніж Україна з її помірно континентальним кліматом. Крім того, ми як мінімум не поступаємося перед ними за кількістю населення і маємо при порівнянні одні з найбільших площ багаторічних насаджень (табл.).

Порівняння ресурсів окремих країн для галузі садівництва, 2018 р.

Країна	Населення, млн осіб	Площа плодово-ягідних насаджень, тис. га	Виробництво плодів і ягід, тис. тонн
Україна	44,2	291,6	3413,7
Польща	37,9	379,1	5140,1
Сербія	8,8	206,6	1745,3
Ізраїль	8,4	80,8	1400,4
Узбекистан	32,5	377,5	6146,2
Азербайджан	9,9	131,2	1519,5
Молдова	4,1	226,3	1650,1

Джерело: Сформовано автором на основі [11].

Перевага України за населенням над усіма аналізованими країнами очевидна, а наявні площі багаторічних насаджень більші лише у Польщі та Узбекистану, як і обсяги валового виробництва плодів і ягід. Тому наше відставання в експорті фруктів від усіх згаданих країн має глибші причини, ніж звичайна диференціація ресурсного потенціалу [1, 3-5, 11].

Польща за останні роки регулярно досягала експорту плодово-ягідної продукції в обсязі понад 1 млрд дол. США, а в 2019 р. він сягнув 1 млрд 255 млн дол. США. При цьому зовнішньоторговельне сальдо цієї країни по фруктах від'ємне, торік воно становило -548 млн дол. США. Домінуючі товари в експорті - заморожені плоди і ягоди, яблука й груші, різні свіжі ягоди. Минулого року їх спільна частка в польському експорті продукції садівництва сягнула майже 86 % [12].

Сербія торік продала за кордон плодів, ягід і горіхів на суму 608 млн дол. США і мала позитивне сальдо в розмірі +374 млн дол. США. Її основні експортні позиції - заморожені ягоди, свіжі яблука, кісточкові плоди (персики, вишні, черешні, сливи). У 2019 р. на них разом припадало 90 % у вартості продажів Сербією плодово-ягідної продукції на міжнародному ринку [12].

Ізраїль у 2019 р. експортував плодово-ягідної продукції вартістю 527 млн дол. США, створивши таким чином додатне сальдо +175 млн дол. США. У товарній структурі експорту значно переважають екзотичні фрукти (фініки, авокадо) та цитрусові (ман-

дарини, грейпфрути). Минулого року ці продукти сформували 89 % вартості експорту фруктів Ізраїлем [12].

Узбекистан отримав виручку від продажу в минулому році власної продукції садівництва на зовнішніх ринках на суму 647 млн дол. США. Завдяки малим показникам імпорту його сальдо дорівнювало 591 млн дол. США. Визначальні позиції згаданої країни на міжнародному ринку помітно диверсифіковані за видами - виноград, кісточкові плоди, деякі екзотичні фрукти (хурма та ін.), різні горіхи, а також сухофрукти. Сумарна їх частка в продажах Узбекистану плодів і ягід за кордон у 2019 р. досягла 91 % [12].

Азербайджан у 2019 р. зміг експортувати різних фруктів вартістю 363 млн дол. США, що дозволило йому досягнути позитивного сальдо +238 млн дол. США. Найбільшу виручку в плодово-ягідній групі також забезпечують екзотичні фрукти (хурма та ін.), горіхи (переважно фундук), кісточкові та зерняткові культури. Торік ці позиції майже повністю (на 99 %) сформували вартісні обсяги експорту фруктів Азербайджаном [12].

Молдова, згідно з існуючими оцінками, продала за кордон своїх плодів і ягід минулого року на суму 309 млн дол. США, забезпечивши собі додатне сальдо +270 млн дол. США. Її визначальні товарні позиції в експорті доволі прогнозовані - яблука, волоські горіхи, кісточкові фрукти і виноград. Групи з перерахованими товарами сформували 92 % валютних надходжень для молдовських експортерів плодово-ягідної продукції [12].

Оскільки в Україні визначальними товарними групами експорту плодів і ягід слугують волоські горіхи, заморожені фрукти та свіжі яблука, зіставлення показників зовнішньої торгівлі ними на тлі інших країн дозволить краще зрозуміти наше становище на міжнародному ринку. Враховуючи, що серед проаналізованих країн товарна структура експорту найбільше відрізняється від України в Ізраїлю, Узбекистану та Азербайджану, головна увага при порівнянні приділятиметься Польщі, Сербії та Молдові. У минулому році вітчизняні експортери заробили 139 млн дол. США на продажах за кордон волоських горіхів. Щодо цієї продукції існують відмінності стосовно обсягів продажів і, особливо, ціни реалізації. Зокрема, у 2019 р. Україна експортувала понад 27 тис. тонн волоських горіхів у шкаралупі за ціною 820 дол./т, а також майже 41 тис. тонн лущених волоських горіхів по ціні 2845 дол./т [6]. Така різниця викликана конкретним попитом саме на горіх без шкаралупи і доданою вартістю, що виникає при лущенні плоду та отриманні відповідної за якістю його частини для подальшого використання (половина, четвертина, 1/8 і т.д.).

Зазначимо, що середня світова ціна при експорті волоських горіхів у шкаралупі минулого року становила 3074 дол./т. Україна входить до числа десяти основних гравців на ринку цього продукту, тоді як перші лідируючі країни мали такі експортні ціни: США - 3162 дол./т, Чилі - 2710 дол./т, Китай - 2985 дол./т. Стосовно Молдови, яка найбільшою мірою є нашим конкурентом по згаданому товару, то обсяги її експорту значно нижчі від українських, а експортна ціна також суттєво поступається перед світовою [12].

Водночас експортна світова ціна лущених волоських горіхів у середньому була на рівні 6760 дол./т. Україна в глобальному рейтингу експортерів тут посіла третє місце після Сполучених Штатів Америки і Мексики. Крім того, в провідну десятку також увійшли цікаві для порівняння Молдова й Узбекистан, обсяги експорту яких у кілька разів були нижчими від показників України. США продавали волоські горіхи без шкаралупи по 6194, Мексика - 10176, Молдова - 5469, а Узбекистан - по 5993 дол./т [12]. Отже, можна констатувати, що існуючі ціни українського експорту на волоські горіхи у шкаралупі та без неї у кілька разів нижчі від

типової вартості вказаної продукції на світовому ринку.

У товарній структурі експорту заморожених плодів найбільші обсяги на світовому ринку, в тому числі й в Україні, припадають на ягоди, зокрема чорницю, малину, суницю й полуницю. За минулий рік вітчизняні компанії продали на зовнішніх ринках загалом 48 тис. тонн замороженої плодово-ягідної продукції, при цьому середня експортна ціна дорівнювала 1741 дол./т. На міжнародному ринку її вартість становила 2003 дол./т. Характерно, що перші місця в світовому рейтингу експортерів посідають Польща (358 тис. тонн), Сербія (224 тис. тонн), а також Канада (192 тис. тонн). Польща реалізувала заморожені фрукти в інші країни за ціною 1458 дол./т, Сербія - 1701 дол./т, Канада - 1988 дол./т [12]. Таким чином, ми відносно вдало конкуруємо за ціною на ринку заморожених ягід і фруктів, але низькі кількісні показники експорту призводять до серйозної різниці у підсумковій виручці.

Торік наша країна експортувала 53,6 тис. тонн яблук у загальному по 321 дол./т, тоді як на глобальному ринку середня ціна на яблука становила 838 дол./т. Перше місце в рейтингу експортерів цього продукту посіла Польща з показником у 974 тис. тонн, яка є найбільшим виробником яблук в Європі. Також нас випередили Молдова (10 місце, 218 тис. тонн), Сербія (11 місце, 217 тис. тонн) і Азербайджан (18 місце, 97 тис. тонн). По перерахованих країнах при експорті фіксувалися такі ціни яблук: Польща - 377 дол./т, Молдова - 246, Сербія - 546, Азербайджан - 414 дол./т [12]. Стосовно ціни порівняно з вибраними країнами відставання України не критичне, однак дається взнаки набагато менший обсяг експорту яблук, що й впливає на фактичні доходи.

Незважаючи на потенційно багатообіцяючі стартові позиції України в садівництві при набутті незалежності, використати наявні переваги для потреб внутрішнього ринку та експортних можливостей вдалося далеко не на повну потужність [14]. Крім того, споживчі смаки в світі швидко урізноманітнилися, а для нашої країни необхідний асортимент розширився, включивши тропічні та субтропічні фрукти. Як результат, імпорт цих товарних груп до України у великих кількостях став регулярним. Разом із тим вітчизняний експорт здійснювався без об'єднаної довго-

строкової стратегії в умовах слабкої обізнаності виробників з актуальними тенденціями світового ринку плодово-ягідної продукції. Усвідомлення необхідності зміни існуючих підходів просування української продукції садівництва за кордоном прийшло тільки кілька років тому, і зараз триває його втілення [9, 10]. Результат цього відчувається, однак він поки не настільки швидкий і системний, щоб докорінно змінити підходи до виробництва й експорту плодово-ягідної продукції вітчизняними підприємствами. Позитивні зрушення стосуються насамперед підвищення ролі спеціалізованих виробників у формуванні пропозиції продукції для внутрішнього ринку. Вони ж домінують і в експорті. Також відчутно посилилась їх підтримка профільними асоціаціями, які сприяли оптимізації внутрішньогалузевої комунікації між виробниками. Відновлення програми державної підтримки садівництва стимулювало збільшення площ насаджень сучасних високоврожайних сортів плодово-ягідних культур, орієнтацію на поліпшення умов сортування і зберігання продукції з метою отримання кінцевого товару вищої якості [2]. Водночас проблеми багатовекторного характеру в галузі не зникли, впливаючи на діяльність експортоорієнтованих підприємств. Однак всі вони потребують глибшого аналізу для розуміння їх суті, походження та конкретної оцінки впливу на функціонування галузі. Як наслідок, маючи низькі стартові позиції, вітчизняний експорт може демонструвати на зовнішніх ринках показники, які суттєво розходяться з обсягами внутрішнього виробництва, адже вирішальний вплив чинять інші кон'юнктурні фактори.

Список бібліографічних посилань

1. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/07/Zb_bsph2019.pdf.
2. Барабаш Л. О., Мазур К. В. Розвиток промислового садівництва в умовах євроінтеграційних процесів. *Економіка АПК*. 2019. № 12. С. 69-79.
3. Білорус О. Г., Власов В. І. Глобальні трансформації торгівлі : монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2008. 203 с.
4. Бойко В. І. Продовольча безпека України в контексті глобалізації проблеми. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2007. 30 с.
5. Власов В. І. Глобалістика: історія, теорія : монографія ; у 2 т. / Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2012. Т. 2. 856 с.
6. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Експрес-огляд основних індикаторів продовольчої безпеки в Україні у 2019 році. URL : <http://edclub.com.ua/analitika/ekspres-oglyad-osnovnyh-indikatoriv-prodovolchoyi-bezpeky-v-ukrayini-u-2019-roci>.

Висновки. Вітчизняна продукція садівництва поступово завойовує нові ринки, передусім орієнтуючись на країни Європейського Союзу. Однак на цьому етапі Україна не належить до лідерів світового плодово-ягідного ринку, поступаючись перед багатьма іншими державами, навіть перед тими, яких значно випереджаємо за наявним ресурсним потенціалом. Головна причина такого становища полягає в тому, що занадто багато часу було втрачено для переорієнтації вітчизняної галузі садівництва на ринковий механізм функціонування, а стрімкий розвиток глобального ринку ще більше посилив існуюче відставання. Навіть не враховуючи факт, що абсолютна більшість плодів і ягід, вироблена господарствами населення, непридатна, за винятком волоських горіхів, для реалізації на закордонних ринках, варто зважати на проблеми промислового садівництва, пов'язані з недостатнім рівнем впровадження загальноприйнятих стандартів, проходження необхідної сертифікації, адекватністю походження вирощеної продукції. Більшість ринків іноземних країн та видів плодово-ягідної продукції українським експортерам доводиться розроблювати практично з нуля, витримуючи жорстку конкуренцію традиційних постачальників. Значною мірою просування вітчизняної продукції за кордон потребує допомоги відповідних державних органів, оскільки без проходження попередніх дозволів експорт в принципі неможливий. Структурні зміни такого становища відбудуться за умов остаточного утвердження позитивного іміджу бренду України як постачальника високоякісних плодів і ягід в будь-які куточки планети, але цьому передуватиме тривала цілеспрямована робота.

References

1. Balansy ta spozhyvannia osnovnykh produktiv kharчування населенням Ukrainy. [Balances and consumption of basic food products by the population of Ukraine]. Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/07/Zb_bsph2019.pdf [In Ukrainian].
2. Barabash, L.O., Mazur, K.V. (2019). Rozvytok promyslovogo sadivnytstva v umovakh yevrointegratsiynykh protsesiv [Development of industrial fruit growing in the conditions of European integration processes]. *Ekonomika APK*, 12, pp. 69-79 [In Ukrainian].
3. Bilorus, O.G., Vlasov, V.I. (2008). Globalni transformatsii torhivli: monografiia [Global Trade Transformations: monograph]. Kyiv: NNTs IAE [In Ukrainian].
4. Boiko, V.I. (2007). Prodovolcha bezpeka Ukrainy v konteksti hlobalizatsii problemy [Food safety of Ukraine in the context of globalization problem]. Kyiv: NNTs «IAE» [In Ukrainian].

8. Патица Н. І. Тенденції та перспективи розвитку світових сільськогосподарських ринків як орієнтири для посилення українських позицій. *Економіка АПК*. 2019. № 1. С. 70-79.

9. Пугачов М. І. Розвиток зовнішньої торгівлі агропродовольчими товарами. *Економіка АПК*. 2019. № 3. С. 6-13.

10. Формування глобального і регіонального ринків сільськогосподарської сировини та продовольства : монографія / [Ю. О. Лупенко, М. І. Пугачов, Б. В. Духницький та ін.] ; за ред. Ю. О. Лупенка, М. І. Пугачова. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2015. 320 с.

11. FAOSTAT. URL : <http://www.fao.org/faostat/en>.

12. International Trade Centre. URL : <http://www.intracen.org>.

13. OECD-FAO Agricultural Outlook 2020-2029. URL : <http://www.fao.org/3/ca8861en/CA8861EN.pdf>.

14. The World of Organic Agriculture 2020. URL : <https://www.organic-world.net/yearbook/yearbook-2020/pdf.html>.

5. Vlasov, V.I. (2012). Globalistyka: istoriya, teoriya: monografiia u 2 t. [Globalistics: History, Theory: monograph: 2 vols.]. Vinnytsya: TOV «Nilan-LTD» [In Ukrainian].

6. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [In Ukrainian].

7. Ekspres-oglyad osnovnykh indyikatoriv prodovolchoi bezpeky v Ukraini u 2019 rotsi [Express review the main indicators of food security in Ukraine in 2019]. (2020). Retrieved from: <http://edclub.com.ua/analytika/ekspres-oglyad-osnovnykh-indyikatoriv-prodovolchoyi-bezpeky-v-ukrayini-u-2019-roci> [In Ukrainian].

8. Patyka, N.I. (2019). Tendentsii ta perspektyvy rozvytku svitovykh silskogospodarskykh rynkiv yak oriientyri dlia posylennia ukraïnskykh pozytsii [Trends and prospects for the development of world agricultural markets as guidelines for strengthening Ukrainian positions]. *Економіка АПК*, 1, pp. 70-79 [In Ukrainian].

9. Pugachov, M.I. (2019). Rozvytok zovnishnoi torgivli agroprodovolchymy tovaramy [Development of foreign trade in agri-food products]. *Економіка АПК*, 3, pp. 6-13 [In Ukrainian].

10. Lupenko, Yu.O., Pugachov, M.I., Dukhnytskyi, B.V., et al. (2015). Formuvannia globalnoho i regionalnogo rynkiv silskogospodarskoi syrovyny ta prodovolstva: monografiia [Formation of global and regional markets for agricultural raw and food: monograph]. Yu.O. Lupenko, M.I. Pugachov (Ed.). Kyiv: NNTs «ІАЕ» [In Ukrainian].

11. FAOSTAT. Retrieved from: <http://www.fao.org/faostat/en> [In English].

12. International Trade Centre. Retrieved from: <http://www.intracen.org> [In English].

13. OECD-FAO Agricultural Outlook 2020-2029. (2020). [In English].

14. The World of Organic Agriculture 2020. (2020). Organic World. Retrieved from: <https://www.organic-world.net/yearbook/yearbook-2020/pdf.html> [In English].

Dukhnytskyi B. V. Efficiency of Ukraine's foreign trade in fruit and berry products

The purpose of the article is to study the main indicators of Ukraine's foreign trade in fruits and berries, compare them with similar data from other countries for a comprehensive assessment the effectiveness in export-import operations, identify disadvantages and prospects for national industry.

Research methods. *Methods used: theoretical generalization - for characterizing the main aspects of Ukraine's foreign trade in agri-food products, analysis and synthesis - for detailing the commodity structure of domestic fruits and berries' exports and imports, formation a comprehensive assessment of our country as a player in the world fruit market, comparative evaluation - for determining the resource potential of fruit growing industry in the studied countries, providing a world ranking of exporters and importers of fruit and berry products, graphical and tabular - for visualizing the most important statistical indicators.*

Research results. *The characteristics of consumption indicators in key countries of each geographical region are provided, the differentiation of expenditures for organic products, depending on the purchasing power of buyers, is analyzed, a comparison of generalized indicators in the world consumption with the corresponding data for Ukraine is made. The dynamics of the global fruit and berry products' exports value in recent years is considered, the list of the largest exporting and importing countries of fruits is shown, including countries with the maximum positive and negative balance, statistically determined Ukraine's position in the relevant rankings, available production and resource capacities the horticultural industry of individual countries with Ukraine in the context of the efficiency of fruit and berry exports are compared, our competitiveness in terms of products' volumes and prices is analyzed.*

Scientific novelty. *The commodity structure of fruits and berries exports in some countries is considered in the context of their comparison with Ukraine and the main indicators of lag are identified, weaknesses in our positioning in the global market, which obstruct the realization of existing potential, are determined.*

Practical significance. *The provisions of the article are aimed at bringing the information about current problems of production and export of fruit and berries to the experts and practitioners of industry, which prevent optimizing their promotion in foreign markets and improving position of Ukraine, and can be used in further activities of specialized enterprises. Tabl.: 1. Figs.: 2. Refs.: 14.*

Keywords: *export; rating; balance; import; fruit and berries; price; diversification.*

Dukhnytskyi Bohdan Volodymyrovych - candidate of economic sciences, senior researcher of the department of agrarian production economics and international integration, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics" (10, Heroiv Oborony St., Kyiv, 03127)

E-mail: duhnytsky@faust.kiev.ua

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-5521-5602>

Духницький Б. В. Эффективность внешней торговли Украины плодово-ягодной продукцией

Цель статьи - проанализировать основные показатели внешней торговли Украины плодами и ягодами, сравнить их с аналогичными данными других стран для комплексной оценки эффективности экспортно-импортных операций, определить имеющиеся недостатки и перспективы развития отечественного садоводства.

Методика исследования. *Использованы методы: теоретического обобщения - для характеристики основных аспектов внешней торговли Украины агропродовольственной продукцией; анализа и синтеза - для детализации товарной структуры отечественного экспорта и импорта плодов и ягод, формирования комплексной оценки нашей страны как игрока на мировом рынке фруктов; сравнительной оценки - для определения ресурсного потенциала отрасли садоводства*

в исследуемых странах, приведения мирового рейтинга экспортеров и импортеров плодово-ягодной продукции; графический и табличный - для наглядного отображения важнейших статистических показателей.

Результаты исследования. Рассмотрена динамика стоимости глобального экспорта плодово-ягодной продукции за последние годы, указан перечень крупнейших стран-экспортеров и стран-импортеров фруктов, включая государства с максимальным положительным и отрицательным сальдо, статистически определены позиции Украины в соответствующих рейтингах, проведено сравнение имеющихся производственно-ресурсных мощностей отрасли садоводства отдельных стран с Украиной в контексте эффективности экспорта плодов и ягод, проанализирована отечественная конкурентоспособность по объемам и ценам продукции.

Элементы научной новизны. Рассмотрена товарная структура экспорта плодов и ягод отдельных стран в контексте сравнения их с Украиной и определены основные показатели, по которым наблюдается отставание, установлены слабые места в нашем позиционировании на глобальном рынке, мешающие реализовать имеющийся потенциал.

Практическая значимость. Нарботанные положения направлены на доведение до специалистов-практиков отрасли садоводства информации об актуальных проблемах производства и экспорта плодово-ягодной продукции, которые мешают оптимизировать ее продвижение на внешних рынках и улучшить позиции Украины, которая может быть использована в дальнейшей деятельности профильных предприятий. Табл.: 1. Илл.: 2. Библиогр.: 14.

Ключевые слова: экспорт; рейтинг; сальдо; импорт; плоды и ягоды; цена; диверсификация.

Духницький Богдан Владимирович - кандидат экономических наук, старший научный сотрудник отдела экономики аграрного производства и международной интеграции, Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» (03127, г. Киев, ул. Героев Оборона, 10)

e-mail: duhnitsky@faust.kiev.ua

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-5521-5602>

Стаття надійшла до редакції 16.09.2020 р.

Фахове рецензування: 20.09.2020 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Духницький Б. В. Ефективність зовнішньої торгівлі України плодово-ягідною продукцією. *Економіка АПК*. 2020. № 9. С. 95 – 102. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202009095>

Dukhnytskyi, B.V. (2020). Efektyvnist zovnishnoi torhivli Ukrainy plodovo-iahidnoiu produktsiieiu. [Efficiency of Ukraine's foreign trade in fruit and berry products]. *Ekonomika APK*, 9, pp. 95 – 102 [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202009095>

* * *

Новини АПК

Україна має експортний потенціал, здатний задовольнити попит ЄС в продукції олійних культур - Артем Педорченко

За умови пропозиції продукції відповідної якості за конкурентною ціною Україна має шанс вибороти місце ключового постачальника олійних культур та продуктів їх переробки до держав - членів Європейського Союзу, вважає науковий співробітник відділу ціноутворення та аграрного ринку Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки», к.е.н. **Артем Педорченко**.

За даними Міністерства сільського господарства США (USDA), у 2019 році європейські країни виробили 12,4 млн т соєвого, 4,7 млн т соняшникового та 12,8 млн т ріпакового шроту.

При цьому потреби ЄС складають 30,9 млн т соєвого шроту, 7,9 млн т - соняшникового і 13,1 млн т - ріпакового, зауважив Артем Педорченко. Таким чином, місцеві виробники лише на 58 % покривають потреби ЄС у цьому виді агропродукції.

Внаслідок цього країни регіону щороку імпортують близько третини - 21-22 млн т - насіння споживаних в ЄС олійних культур: сої - до 15 млн т, ріпаку - до 6 млн т, соняшнику - до 0,5 млн т, а також майже половину олійних шротів - близько 22 млн т, які використовуються як корм для тварин, зазначив експерт.

Протягом останніх шести років характерною рисою в експорті олійних з України є стійка тенденція до збільшення поставок до країн ЄС та Азії з одночасним зменшенням частки експорту до країн СНД, зазначив він.

У січні-червні 2020 року, за даними Державної служби статистики України, обсяги вітчизняних поставок до Євросоюзу склали: олійних культур на - 145 млн дол. США (74 % до відповідного періоду 2019 року.), олій та жирів - на 957 млн дол. США (130 %), залишків і відходів харчової промисловості - на 227 млн дол. США (75 %).

Хоча в цілому для України показники зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією з Євросоюзом у I півріччі 2020 року погіршились, це не є критичним. Адже у третьому і четвертому кварталах ймовірно помітні зрушення в її обсягах як у грошовому, так і у кількісному виразі, що диктуватимуться поставками з урожаю нового сезону, який починається для ріпаку з липня, а для сої та соняшнику - з вересня, а також ростом цін на згадувані види агропродукції на світових ринках, підсумував Артем Педорченко.

Прес-служба ННЦ «Інститут аграрної економіки»